

Ключові слова: відступлення права вимоги, договір про фінансування арбітражного розгляду, фінансування арбітражного процесу третьою особою, допоміжні угоди.

Ключевые слова: уступка права требования, договор о финансировании арбитражного рассмотрения, финансирование арбитражного процесса третьим лицом, вспомогательные соглашения.

Key words: assignment of claims, litigation funding contract, third-party arbitration funding, ancillary agreements.

КАЛІТЕНКО ОКСАНА МИХАЙЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри цивільного права,
кандидат юридичних наук, доцент*

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВУ ПРИРОДУ ВИКОНАВЧОГО НАПISУ НОТАРІУСУ

Одним із проявів сучасного правового нігілізму в нашій країні останнім часом все частіше стають виконавчі написи нотаріусів. Практично кожного дня нотаріуси вчиняють виконавчі написи на різного роду боргових документах внаслідок чого арештовується і стягується майно і грошові кошти не тільки у дійсних боржників, а і в людей, які ніколи не робили боргів і не могли навіть припустити їх існування. Всі ці маніпуляції (зокрема виконавчий напис нотаріуса) відбуваються, як кажуть в народі «без суду та слідства» і на жаль все частіше стають проявом недобросовісності і непорядності окремих нотаріусів та деяких приватних виконавців.

Всім відомо про складну економічну ситуацію, що склалася в Україні сьогодні, а також про низький рівень матеріального забезпечення більшості населення в цілому та окремо взятих громадян зокрема. Це все відбувається ще й на фоні мінімальної правової обізнаності людей, і в той же час доступності «швидких» грошей, незліченної кількості мікрофінансових організацій (далі – МФО), що їх відкривають практично на кожному кроці, мільйону оголошень із текстом: «Зручний кредит», «Гроші в кредит», «Новий кредит, перекриємо ваші борги», «Швидкий кредит», тощо. Доступними стали персональні дані більшості фізичних осіб, що свого часу «зливалися» в мережі або цілеспрямовано збиралися зацікавленими особами а потім поширювалися за гроші. Суттєво вплинув на майновий рівень життя людей і карантин, пов'язаний із COVID-19. Отримання кредиту для багатьох (особливо юридично неграмотних) людей стало чи не єдиним способом виживання. При цьому багато фінансових установ почали користуватися ситуацією і навмисно заганяти людей в борги для того, щоб в подальшому практично безперешкодно за допомогою виконавчого напису нотаріусу відбирати в людей останнє.

Саме тому в сучасних умовах постає реальна необхідність по-новому подивитись на правову природу та призначення такої правової конструкції, як виконавчий напис нотаріуса.

Окремі аспекти виконавчого напису нотаріусу досліджувались сучасними українськими науковцями такими, як В. В. Баранкова, Ю. В. Желіховська, Д. В. Журавльов, Р. А. Майданик, В. В. Комаров, Н. В. Сучкова, С. Я. Фурса, Г.А.Серветник, тощо. Однак при цьому більшість науковців досліджували питання правової природи та реалізації виконавчого напису нотаріусу у доковідний, більш-менш економічно стабільний період розвитку суспільства. В умовах сьогодення ця правова конструкція набуває нових особливостей та потребує не тільки дослідження її правової природи, а й необхідність редагування чинного законодавства з питань виконання та подальшої реалізації виконавчого напису нотаріусу.

Стаття 18 ЦК України передбачає нотаріальний порядок захисту цивільних прав, який заключається у можливості нотаріуса вчиняти нотаріальний напис на борговому документі. Виходячи з положень означеної статті ЦК України виконавчий напис слід розглядати як спосіб захисту суб'єктивних цивільних прав. Однак із змісту статті вже виникає питання про те на якій підставі законодавець відходить від основного методу цивільно-правового регулювання суспільних відносин – юридичної рівності учасників цивільних правовідносин і передбачає вчинення виконавчого напису лише на користь кредитора (стягувача). Тобто «начебто боржник» не може прийти до нотаріуса і отримати виконавчий напис про відсутність боргу або про неправильність його нарахування, а от кредитор (навіть якщо необережно без належного забезпечення) видав кредит або стягувач може звернутися до нотаріуса (не факт що з дійсними, а не підробленими документами) і не ходити по судах і доводити свою правоту.

Більшість дослідників погоджуються, що вчинення нотаріусом виконавчого напису – це нотаріальна дія, яка полягає в посвідченні права стягувача на стягнення грошових сум або витребування від боржника майна. Таким чином нотаріус здійснює свою діяльність у сфері позасудової безспірної юрисдикції. Він, як правило, не встановлює прав або обов'язків учасників правовідносин, не визнає та не змінює їх, не вирішує, по суті, питань права. В такому випадку виконавчий напис нотаріуса не породжує права стягувача на стягнення грошових сум або витребування від боржника майна, а лише підтверджує, що таке право існувало у стягувача раніше. А от, чи дійсно саме таке право існувало, нотаріус має переконатися перед здійсненням виконавчого напису. Зазвичай нотаріус вирішує питання про вчинення виконавчого напису за фактом подання документів, наданих лише однією стороною – стягувачем, і нібито подані документи згідно з відповідним законодавчим переліком є підтвердженням безспірності заборгованості.

Однак, як правило, сам по собі факт подання нотаріусу стягувачем відповідних документів зовсім не обов'язково свідчить про відсутність спору стосовно конкретної заборгованості. Часто банківські установи, а ще більше МФО, «нараховують» відсотки, пеню,

неустойку та інші штрафні платежі, які, як «снігова лавина», нарос-
тають на незначне тіло кредиту.

При цьому нотаріуси не витрачають час на перевірку питання про
відсутність спору, а автоматично вчиняють виконавчий напис.

Статтею 87 Закону України «Про нотаріат» визначено, що для стяг-
нення грошових сум або витребування від боржника майна нотаріуси
вчиняють виконавчі написи на документах, які встановлюють заборго-
ваність. Згідно зі ст. 88 вказаного Закону нотаріус вчиняє виконавчі
написи, якщо подані документи підтверджують безспірність заборго-
ваності або іншої відповідальності боржника перед стягувачем. Озна-
кою безспірності вимоги є відсутність заперечень боржника щодо
заборгованості та її розрахунку, а також відсутності будь-яких супереч-
ностей у поданих документах. На підтвердження безспірності заборго-
ваності нотаріусу мають бути подані документи, що свідчать про ви-
знання боржником вимог кредитора (стягувача).

Як видно з аналізу норм законодавства, зазначених вище, нотаріус
має впевнитися в розумінні боржником пред'явлених до нього вимог
і визнанні їх. Документом, що підтверджує такий факт, можна вважати
отримання боржником вимоги стягувача з підписом боржника про
його отримання. Натомість приватні нотаріуси (не всі звичайно,
а окремі з них) чомусь ігнорують означені вимоги законодавства.

Відповідно до п. 1.1. Глави 16 Порядку вчинення нотаріальних дій
нотаріусами України, затвердженого Наказом МЮУ від 22.02.2012
№ 296/5 (далі по тексту – Порядок) для стягнення грошових сум або
витребування від боржника майна нотаріуси вчиняють виконавчі
написи на документах, що встановлюють заборгованість, або на право-
чинах, що передбачають звернення стягнення на майно на підставі
виконавчих написів.

По-перше, перелік документів, за якими стягнення заборгованості
проводиться в безспірному порядку на підставі виконавчих написів,
установлено Кабінетом Міністрів України (п. 1.2. Порядку).

Перед вчиненням виконавчого напису нотаріус має перевірити, чи
дійсно подано необхідні папери, зазначені в Переліку документів, на
обґрунтування стягнення.

Відповідно до п. 2.2. Глави 16 Порядку в разі, якщо нотаріусу необ-
хідно отримати іншу інформацію чи документи, які мають відношення
до вчинення виконавчого напису, то нотаріус має право витребувати їх
у стягувача, чого більшість нотаріусів, на превеликий жаль, не робить.

По-друге, нотаріуси дуже часто вчиняють виконавчі написи на тих
документах, на яких не мають права їх вчиняти.

Відомо, що для нотаріусів постановою КМУ від 29.06.1999 № 1172 ви-
значено Перелік документів (далі – Перелік), відповідно до якого стяг-
нення заборгованості проводиться в безспірному порядку на підставі
виконавчих написів нотаріусів, а саме:

— Стягнення заборгованості за нотаріально посвідченими догово-
рами.

— Стягнення заборгованості з підстав, що впливають з кредитних
відносин (цей пункт визнано не чинним).

— Стягнення заборгованості, що випливає з відносин, пов'язаних з авторським правом.

— Стягнення заборгованості з батьків або осіб, що їх замінюють, за утримання дітей у закладах освіти.

— Стягнення заборгованості з батьків або осіб, що їх замінюють, за утримання дітей і підлітків в загальноосвітніх школах і професійно-технічних училищах соціальної реабілітації.

— Стягнення за диспашею.

— Стягнення заборгованості з військовослужбовців, звільнених із військової служби, і військовозобов'язаних після закінчення зборів.

— Повернення об'єкта лізингу.

— Стягнення заборгованості з орендної плати за користування державним та комунальним майном;

— Стягнення заборгованості за векселями, опротестованими нотаріусами в установленому законом порядку.

— Стягнення заборгованості за аграрними розписками.

— Стягнення заборгованості з виплати дивідендів.

Натомість, як свідчить поширена практика, виконавчі написи вчиняються на анкетах, на заявах про здійснення банківського обслуговування, на копіях (а не оригіналах) документів, договорах, на яких відсутній підпис особи-боржника, інших документах, відсутніх у Переліку.

Саме тому виникають думки, що в сучасних умовах виконавчий напис нотаріуса все частіше стає не способом захисту суб'єктивних цивільних прав, а класичним видом зловживання суб'єктивними цивільними правами, як з боку стягувача, так і з боку нотаріуса. А в окремих випадках такі зловживання стають підставами для позбавлення ліцензії на зайняття нотаріальною діяльністю або навіть кримінальним злочином.

Ключові слова: виконавчий напис нотаріуса, захист цивільних прав нотаріусом, безспірність, нотаріальний акт, виконавчий документ.

Ключевые слова: исполнительная надпись нотариуса, защита гражданских прав нотариусом, безспорность, нотариальный акт, исполнительный документ.

Key words: executive inscription of the notary, protection of civil rights by a notary, indisputability, notarial deed, executive document.

АДАМОВА ОЛЕНА СЕМЕНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент*

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ОСОБИСТОСТІ ЮРИСТА НА ВІДНОСИНИ В БІЗНЕСІ

Відносин (ставлення) особистості до навколишньої дійсності організуються в складну стійку структуру, змістовні особливості якої виступають найважливішими характеристиками психологічного складу